

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєв Ю. Л. Етнодизайн у контексті націєтворення та глобалізації / Ю. Л. Афанасьєв // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку. – 2013. – Вип. 19(2). – С. 143-147.
2. Захарчук-Чугай Р. В. Українське народне декоративне мистецтво : навч. посіб. / Р. В. Захарчук-Чугай, Є. А. Антонович. – К. : Знання, 2012. – 342 с.
3. Кара-Васильєва Т.В. Історія української вишивки / Історія української вишивки / Т.В. Кара-Васильєва – К.: Мистецтво, 2008. – 470 с.
4. Оршанський Л. В. Етнодизайн як інноваційний художньо-естетичний компонент технологічної освіти / Л. В. Оршанський // Молодь і ринок. – 2011. – № 1 (72). – С. 38–41.

УДК 008(477)(092):39(=161.2)

Віталій Дмитренко
(Полтава, Україна)

ПИТАННЯ ВИТОКІВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СТИЛЮ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ Д. ЧИЖЕВСЬКОГО

У статті розглянуто головні праці Дмитра Чижевського, присвячені національному стилю. Простежено теоретико-методологічні підходи до розуміння поняття стилю в культурі. З'ясовані ключові позиції та судження дослідника щодо побутування національного стилю в українській культурі.

Ключові слова: *бароко, Дмитро Чижевський, культурно-історична епоха, стиль.*

The article deals with the main works of Dmytra Chyzhevskogo devoted to the national style. The theoretical and methodological approaches to understanding the concept of style in culture are traced. The key positions and judgments of the researcher concerning the existence of a national style in Ukrainian culture are determined.

Key words: *baroque, Dmytro Chyzhevskiy, cultural and historical epoch, style.*

Дмитро Чижевський належить до найбільш оригінальних українських науковців-гуманітаріїв ХХ століття. Вчений єднав мистецтвознавчі, літературознавчі, релігієзнавчі та філософські дослідження. Діапазон наукових інтересів Дмитра Чижевського вражає об'єм його наукового доробку. Попри таку наукову різнобічність, вважаємо, що саме проблематика витоків українського національного стилю посідала вагоме місце в його наукових пошуках. Найповніше цей сюжет висвітлено ним у працях: «Нариси з історії філософії на Україні», «Український літературний барок. Нариси», «До проблеми бароко», «Культурно-історичні епохи», «Історія української літератури: від початків до доби реалізму», «Філософія Г. С. Сковороди».

Знаковою працею, у якій викладені теоретико-методологічні погляди дослідника на розвиток культури, є книга «Культурно-історичні епохи». У ній висвітлена й обґрунтована «теорія культурних хвиль» і, безпосередньо пов'язана з нею, концепція культурно-історичних епох і стилів, застосована ним для пояснення розвитку української культури.

Головна задача дослідника історії культури, на думку Дмитра Чижевського, є не вигадкування цілісності через добір відповідних фактів і явищ, а її відкриття [2, с.7]. Для реалізації цього завдання необхідно застосовувати методику культурно-стилістичного аналізу. Базовою основою такої методики є поняття стилю. Під стилем Чижевський розуміє поєднання мистецьких ідеалів, смаків і характерних рис творчості митців певної доби [5, с.6]. Чижевський відзначає, що застосування цієї методики, окрім мистецтва, вже поширюється на вивчення історії музики, літератури, філософії, духовної творчості та побуту. Отож, у разі подальшого її використання виникає

можливість побачити, не лише відмінності між окремими стилями, а й органічну цілісність усередині самого стилю [2, с.6].

Культурно-історична доба в прочитанні Чижевського рівнозначна стилю, а хвильова зміна таких стилів-епох і є процесом розвитку культури. Утім, дослідник зауважує, що запропонована ним схема має низку застережень. Наприклад, вона не розв'язує проблеми стильових кордонів, існування перехідних форм між стилями, включення визначних особистостей до того чи іншого стилю. Останнє, загалом, є навряд чи можливе, бо велика людина тому й велика, що не вписується в стандартизовану характеристику доби.

Дмитро Чижевський переконаний, що застосування розробленої ним схеми європейського розвитку культури цілком можливе щодо українського матеріалу [2, с.9]. Мова при цьому повинна йти не про звичайний пошук і констатацію культурних запозичень, а про розуміння української культури як елемента загальноєвропейської культурної цілісності. Головним аргументом на користь такого підходу дослідник вважає спільність внутрішніх процесів, притаманних українській та європейській культурі.

Роздумуючи про духовну сутність доби бароко, дослідник виділяє в ній два полюси (вектори) розвитку, одним з яких є природа, а другим – Бог. Епоха бароко розуміється дослідником як час розквіту природознавства та математики й рівночасно – період духовних шукань та релігійної боротьби. Цей час, за Дмитром Чижевським, є добою великих містиків, яка поєднує духовний зміст середньовіччя з його релігійністю та культуру Ренесансу – безкомпромісно світську. Недарма при потребі пояснити зміст епохи бароко одним словом Дмитро Чижевський вживає термін синкретичність [1, с.334].

Піднімає Дмитро Чижевський і питання витоків українського бароко. Він вказує на складність його розв'язання через синкретичність барокової культури. Першим письменником, в якого можна віднайти риси барокового стилю, дослідник вважає Івана Вишенського. Щоправда, він підмічає, що джерела його стилістики – це Святе Письмо та твори отців церкви, передовсім, Златоуст. Але, в той же час, Вишенський знав уже бароковий стиль з польської полемічної літератури, й наслідував його. Справжній же початок бароко – це проповіді Мелетія Смотрицького та вірші Кирила Транквіліона-Ставровецького. Його вершина й найбільший культурно-політичний успіх пов'язаний з відновленням православної ієрархії 1620 року, заснування київської школи, реформами Петра Могили та «мазепинською добою».

У праці «Філософія Г. С. Сковороди» він доходить думки, що: «...Бароко та романтика – саме ті періоди духової історії, що наклали на український дух найсильніший відбиток... Якими б шляхами не пішов духовий розвиток України, – той розвиток мусить нав'язувати раз у раз до тих самих центральних епох у духовій історії України – до барока та романтики» [3, с.207-208].

Підсумовуючи вищевикладене, стверджуємо, що й до Д. Чижевського робилися спроби стильового прочитання творів образотворчого мистецтва та архітектури. Однак, саме Дмитро Іванович уперше запропонував застосовувати методику культурно-стилістичного аналізу до всіх культурних проявів, включно з філософією та побутом. Епоху бароко він вважав початком українського національного стилю підкреслюючи водночас її спорідненість з попереднім розвитком культури в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чижевський Д. Українське літературне бароко: Вибрані праці з давньої літератури [Електронний ресурс] / Д. Чижевський. – К.: Обереги, 2003. – 576 с. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/chyzh/chyb.htm>.
2. Чижевський Д. Культурно-історичні епохи [Електронний ресурс] / Д. Чижевський. – Авсбург-Монреаль. – 1978. – 16 с. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/literaturoznavstvo/846-chizhevskiy-d-kulturno-istorichni-epohi/>.

*Нагорна Наталія
(Полтава, Україна)*

ЕВРИСТИЧНІ ТА ТВОРЧІ МЕТОДИ ПРОЕКТУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ПРОЕКТУВАННЯ І МОДЕЛЮВАННЯ

Відповідно до завдань, які українське суспільство ставить перед сучасним освітньо-виховним процесом, навчання має бути орієнтованим на розвиток евристичного мислення й евристичних здібностей задля успішного здійснення особистістю своєї творчої самореалізації.

Теоретичні передумови та елементи евристичного навчання знайшли своє відображення в роботах Г. Альтшуллера [1], Ж.Ж. Руссо, Р. Штайнера. Так, наприклад, Л. Виготський розглядав проблему дитячої творчості, П. Каптерев сформулював правила евристичної форми навчання; В. Андрєєв, А. Хуторської [4] зверталися в своїх дослідженнях до проблем використання евристичних методів навчання, виховання активної, самостійної, творчої особистості.

Застосування евристичних та творчих методів проектування у процесі вивчення основ проектування і моделювання впливає на активну пізнавальну діяльність, сприяє прояву самореалізації, що пов'язано з творчим самовизначенням [2].

Проектування, характеризуючись певною специфікою, підпорядковується загальним законам і методикам традиційних видів проектування: архітектурно-будівельного, технологічного, машинобудівного і ін. Моделювання також спирається на методи і прийоми творчої діяльності, які використовують евристичне мислення, пошуки нових ідей.

У світовій проектній практиці відбувається постійна переорієнтація цілей і переоцінка можливостей процесу вивчення основ проектування і моделювання. У зв'язку з цим надзвичайно важливою стає проблема застосування евристичних та творчих методів проектування у процесі вивчення основ проектування і моделювання.

Процес вивчення основ проектування і моделювання має включати в себе сукупність методів і прийомів, за допомогою яких відбувається цілеспрямовано організований, планомірно і систематично здійснюваний процес оволодіння евристичними та творчими методами проектування [3].

Процес проектування і моделювання являє собою пошук єдності форми і змісту. Іноді буває що при вирішенні поставлених завдань застосування традиційних методів проектування не дає нових цікавих результатів. Тому важливою є активізація творчого пошуку в процесі проектування і моделювання, яка спрямована на розвиток творчого мислення.

Розвиток творчої уяви, знаходження нетривіальних шляхів вирішення творчих завдань проектування і моделювання, подолання психологічної інерції – ось можливості евристичних та творчих методів.

Методи творчості можна розділити на такі групи: методи, які використовуються при осмисленні поставленого завдання (навідне завданняаналог, зміна формулювання завдання, навідні питання, перелік недоліків, вільний вираз функції тощо); методи власне проектування (аналогії, асоціації, неології, евристичне комбінування, антропотехніка, використання передових технологій тощо); методи, що дають нові парадоксальні рішення (інверсія, емпатія, «мозкова атака», «мозкова облога», «нарада піратів», дельфійській, карикатури тощо); методи математичного аналізу (семикратний пошук, побудова матриць і мереж взаємодії, генерування ідей на основі побудови діаграм тощо); методи, в яких використовуються професійні ігри (написання сценаріїв,